Prof. Tuula Linna

Lausunto lakivaliokunnalle

HE 111/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavia edustajakanteita koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Kiitän lakivaliokuntaa tilaisuudesta saada lausua otsikkoasiassa ja totean kunnioittaen seuraavaa.

1. Asioiden jakautuminen eri tuomioistuimiin

Esitys on asiantuntevasti ja huolellisesti laadittu.

Kyseessä on osittain harmonisoiva edustajakannedirektiivi, jonka kansallinen implementointi on jaettu siten, että kollektiiviset hyvityskanteet käsittelee ensimmäisenä asteena Helsingin käräjäoikeus ja kieltotoimenpidevaatimukset puolestaan markkinaoikeus. Tämä jako noudattaa kansallista jakoa yleis- ja erityistuomioistuinten välillä. Toisaalta tällainen eriyttäminen johtaa helposti kahden kertaiseen todisteluun ja saattaa johtaa raskaisiin oikeudenkäyntikuluvastuisiin elinkeinonharjoittajalle. Etenkin pieni elinkeinonharjoittaja saattaa joutua vaikeaa tilanteeseen kahdenkertaisen oikeudenkäyntikuluriskin suhteen.

Toinen malli olisi ollut se, että markkinatuomioistuin olisi käsitellyt korvausvaateet kieltotoimenpidevaateiden liitännäisasioina. Kummallakin ratkaisumallilla on puolensa. Ottaen huomioon suomalaisen tuomioistuinlaitoksen erittäin tiukka resurssitilanne ja se, että oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (2013/100, MaOL) tunnetaan suhteellisen laajasti liitännäisten riita-asioiden käsittely, olisin painottanut enemmän prosessi-ekonomisia seikkoja. Lisäksi voidaan todeta, että markkinaoikeudellisetkin asiat käsitellään riita-asioista säädetyssä menettelyssä.

Kompromissiratkaisu olisi voinut olla sama malli kuin rikos- ja riita-asioiden adheesiossa, jossa korvausasia voidaan käsitellä rikosasian yhteydessä, mutta erottaa asiat, jos korvausasian käsittely viivyttäisi tai laajentaisi liikaa rikosasian käsittelyä.

2. Muita huomioita

Tuomioistuinresurssien osalta voidaan todeta, että vaikka puheena olevia asioita voidaan otaksua olevan lukumääräisesti vähän, yksittäinen asia saattaa olla varsin työläs ja laaja.

Kieltotoimenpidevaatimus saattaa johtaa uhkasakon määräämiseen. Ilmeisesti silloin sovelletaan uhkasakkolakia, jos muuta ei säädetä. Uhkasakkolakiin on hallituksen esityksessä yksi hieman epäselvä viittaus (s. 29). MaOL:ssa ei ilmeisesti ole viittausta uhkasakkolakiin.

Voidaan esittää kysymys, onko oikeutettujen yksikköjen valvonta riittävällä tasolla, toisin sanoen esimerkiksi tilintarkastus ja mahdollisuus erityistarkastukseen? Voidaan pohtia, tulisiko oikeutetuilla yksiköillä olla

vuosittain olla jonkinlainen raportointivelvollisuus oikeusministeriölle. Joka viides vuosi tapahtuva arviointi ei välttämättä ole riittävä.

Onko syytä jättää ilmoittautumismaksun suuruus sen varaan, että sen tulee olla kohtuullinen? Pitäisikö olla lisäksi edellytys, että se ei saa tosiasiallisesti estää vähävaraiseltakaan kuluttajalta oikeuksiin pääsyä?

Tulisi harkita, pitäisikö oikeutetun yksikön ottaa ulkoiselta rahoittajalta vakuutus, että sillä ei ole intressiristiriitaa suhteessa vastaajana olevaan elinkeinonharjoittajaan.

Lisäksi ulkopuolisen rahoituksen ehtoja ei säänneltäisi mitenkään – ulkopuolisen rahoittajan kanssa tehdyn rahoitussopimuksen tulisi olla kohtuullinen kuluttajan kannalta niin, ettei pääosa voitetusta määrästä mene ulkopuoliselle rahoittajalle. Olisin pitänyt huomattavasti asianmukaisempana järjestyksenä sitä, että ensin olisi saatu ulkopuolisesta riitarahoituksesta yleiset normit ja vasta sitten olisi menty tällaiseen pistemäiseen sääntelyyn. - Kärjistäen ilmaisten on suuri muutos, jos hieman yli vuoden toiminut yhdistys saa asiavaltuuden asiassa, jolle on hankkinut ulkopuoliset rahoituksen, jonka valvonta jää tuomioistuimen ja vastaajana olevan elinkeinonharjoittajan väitteiden varaan.

Esityksessä ehdotetaan, että kieltotoimenpidevaatimus keskeyttää (mutta ei katkaise) vanhentumisajan kulumista. Pidän sääntelyä perusteltuna ja olisi hyvä, jos vastaava yleisempi muutos olisi tehty vanhentumislakiin. Nyt seurauksena on vanhentumislainsäädännön pirstaloituminen.

Helsingissä 8.11.2022

Tuula Linna, OTT, VT

Prosessioikeuden professori, Helsingin yliopisto

tuula.linna@helsinki.fi

p. 050 311 93 50